

ПРО ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

Колода В.О.

Науковий керівник – к. іст. н., доц. Бадєєва Л.І.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр.Науки, 14, каф.українознавства, тел. (066)381-23-97)

E-mail: viktoriia.koloda@nure.ua

У тезах доповіді висвітлюється значна культурно-просвітницька діяльність Григорія Федоровича Квітка-Основ'яненка в Харкові, де він активно сприяв розвитку освіти, театру та літератури. Як директор Харківського театру, Квітка-Основ'яненко заклав основи української драматургії. Під його керівництвом було створено низку важливих закладів, зокрема Інститут шляхетних дівчат, Кадетський корпус та Публічну бібліотеку, що стали важливими центрами розвитку культури в місті. Квітка-Основ'яненко також ініціював видання журналів і альманахів, які розвивали українську літературну мову та наближали її до народу.

Ключові слова: Григорій Квітка-Основ'яненко, українська проза, Харківський театр, літературний реалізм, громадська діяльність, культура, літературна мова.

Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко – видатний український письменник, драматург і громадський діяч, який зробив великий внесок у культурний розвиток Харкова та всієї України. Саме в Харкові він розпочав свою активну діяльність, присвятивши себе просвітництву, театральному мистецтву й літературі. Квітка-Основ'яненко очолював Харківський театр, де активно сприяв розвитку української драматургії, а також брав участь у створенні міських освітніх та культурних установ. З його ініціативи у Харкові були відкриті Інститут шляхетних дівчат, Кадетський корпус та Публічна бібліотека. Квітка-Основ'яненко став першим українським прозаїком, який показав можливості української мови в літературі, започаткувавши напрямок, що мав потужний вплив на подальший розвиток національної культури та мистецтва. Біографію та творчість Г. Квітки-Основ'яненка досліджували О. Деркач, С. Єфремов, І. Пільгук, Т. Сидоренко та ін. Авторка ставить за мету проаналізувати значення діяльності та творчості великого письменника-земляка Г. Ф. Квітки-Основ'яненка.

Народився Григорій Федорович Квітка (літературний псевдонім – Основ'яненко) в с. Основа біля Харкова у дворянсько-поміщицькій сім'ї. Служив комісаром у народному ополченні (1806–1807), директором Харківського театру (1812), був повітовим предводителем дворянства (1817–1828), совісним суддею, головою харківської палати карного суду.

1812 року Г. Ф. Квітка починає свою громадську діяльність. В Харкові відкривається постійний суспільний театр, директором якого призначають

Григорія Федоровича. Маючи звичку гаряче і з пристрасстю прийматися за будь-яке діло, він до того захопився театром, що мало не одружився на одній з його актрис. І хоча директорську посаду в театрі йому прийшлося залишити з-за своєї активної благодійної і освітньої діяльності, любов до сцени Основ'яненко проніс через все життя.

Пізніше це почуття спонукало його до створення драматичних творів для театру. 1841 року він надрукував цікаву і дотепну «Історію театру в м. Харкові».

Під час свого головування Благодійною спілкою, Григорій Федорович став ініціатором відкриття в Харкові Інституту шляхетних дівчат в 1812 році. Завдяки його зусиллям згодом також були відкриті Кадетський корпус і Публічна бібліотека при університеті. Свою публіцистичну діяльність Квітка почав в 1816 році статтею про інститут шляхетних дівчат в «Українському Вісникові», після цього він був одним з редакторів цього журналу до 1817 року. Зокрема, Квітка-Основ'яненко брав участь буквально у всіх важливих освітньо-культурних починаннях, був ініціатором видання альманахів «Утренняя звезда» і «Молодик», першої збірки українських прислів'їв і приказок. Перебував письменник у творчій співдружності з колективом Харківського театру. Також збирав кошти на відкриття Харківської публічної бібліотеки.

Приблизно з 20-х років XIX століття починається його літературна діяльність. Один за одним друкуються його твори: «Харківська Ганнуся»(1832), «Солдатський портрет» (1833), «Шельменко-Денщик», «Дворянські вибори». В 1827 році Основ'яненко пише п'єсу «Приїжджий із столиці, або переполох в уїзному місті», що була надрукована багато пізніше, в 1840 році. П'єса нагадує знаменитого гоголівського «Ревізора». Існує навіть версія, що Гоголь знайомився з нею, коли рукопис п'єси знаходився в цензурному комітеті.

Квітка-Основ'яненко створив українською мовою повість «Маруся» (1832), а також ряд повістей і оповідань, які вийшли двома збірками «Малороссийских повестей, рассказываемых Грыцьком Основьяненком». Тим самим він розв'язав комплекс назрілих проблем літературного життя, переконливо продемонстрував високі естетичні можливості української літературної мови, її придатність для розробки серйозних тем в оповідних жанрах, поклав початок розвитку нової української прози, за що С. Єфремов назвав його «батьком української прози». Поява повістей та оповідань Квітки-Основ'яненка знаменувала новий важливий етап не лише у творчості письменника, а й загалом у розвитку української літератури, у формуванні її реалізму й народності.

Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко залишив по собі значну літературну спадщину, написану російською та українською мовами. Його спадщина нараховує близько 80 прозових і драматичних творів, щоправда не всі вони мають однакову художню вартість.

Численні вулиці в українських містах, названі на честь Григорія Квітки-Основ'яненка, є свідченням великої поваги до його інтелектуальної спадщини та культурних здобутків. Його діяльність у сфері літератури, театру та громадського життя не лише заклала підвалини української прози, але й надихнула наступні покоління на збереження національної ідентичності та розвиток рідної мови. Таке вшанування – це знак вдячності за його внесок у розквіт української культури та освіти, що відчутно зміцнили основу духовного життя країни.

Прозові твори Квітки-Основ'яненка українською мовою поділяються на дві основні групи: бурлескно-реалістичні оповідання і повість; сентиментально-реалістичні повісті. До першої групи належать гумористичні оповідання «Салдацький патрет», «Мертвецький Великдень», «От тобі і скарб», «Пархімове снідання», «Підбрехач», а також гумористично-сатирична повість «Конотопська відьма», яка є найвизначнішим бурлескно-реалістичним твором письменника. Серед сентиментально-реалістичних творів Квітки-Основ'яненка – повісті «Маруся», «Козир-дівка», «Сердешна Оксана», «Щира любов». Центральним персонажем кожної з них виступає сільська дівчина.

Кращі твори Г. Квітки-Основ'яненка одними з перших представляли українську літературу загальноросійському й європейському читачеві: починаючи з 1837р. ряд його оповідань і повістей друкується в російських перекладах у Петербурзі та Москві; 1854 р. у Парижі виходить французькою мовою «Сердешна Оксана». Трохи пізніше його твори перекладаються польською, болгарською, чеською мовами.

Таким чином, Г. Квітка-Основ'яненко дуже багато зробив для наближення літератури до широких народних мас. Орієнтуючись на живомовну народну практику, спираючись на усну народну творчість і здобутки попередників, письменник виробив власний живописний, реалістичний у своїй основі стиль, збагатив українську літературну мову, а вплив його прози і драматургії позначився на творчості Тараса Шевченка, Марка Вовчка, пізніших українських прозаїків.

Список використаних джерел

1. Деркач О. Г., Григорій Квітка-Основ'яненко: літературні портрети. Київ: Наукова думка, 1967. 212 с.
2. Єфремов С. О., Історія українського письменства. Київ: Фоліо, 1995. С. 287–303.
3. Пільгук І. І., Григорій Квітка-Основ'яненко. Київ: Дніпро, 1978. 335 с.
4. Сидоренко Т. М. Григорій Квітка-Основ'яненко і українська проза. Харків: Ранок, 2001. 250 с.
5. Шевельов Ю. В., Українська мова в першій половині ХХ століття: Стан і статус. Нью-Йорк: Наукове товариство ім. Шевченка, 1987. С. 119–134.